

رئیس سابق دانشگاه صنعتی شریف در گفت و گو با «فرهیختگان»:

۹۰ درصد ظرفیت پژوهشی کشور هدر می رود

بخش با وزیر فلان وزارتخانه رابطه خوشایندی و خانوادگی دارد و بدون تجربه و شایستگی لازم و صرفاً با رانت در جایگاه یک مدیر شایسته تکیه زده است، نتیجه این می شود که دانشگاه توان حل مشکلات صنعت را ندارد و صنعت نیز به دانشگاه اعتماد نمی کند. به جرأت می توانم بگویم که اگر همین مشکل به ظاهر غیرمهم حل شود و مدیریت رانتی جای خود را به شایسته سالاری بدهد، حتی در شرایط کرونایی نیز تولید و اقتصاد به یکباره جهش پیدا می کند.

در کنار مساله ای که شما اشاره داشتید، بخشی از حرکت پژوهشی دانشگاه ها برعهده دانشجویان تحصیلات تکمیلی به ویژه دانشجویان دکتری است. اما از این ظرفیت بزرگ نه تنها استفاده نمی شود حتی به نظر می رسد عده ای به اشتباه دنبال کاهش ظرفیت ها هستند. چرا این توان بالقوه، بالفعل نمی شود؟

متأسفانه تعداد موانعی که در مسیر حرکت پژوهشی دانشگاه ها وجود دارد غیرقابل شمارش است. البته این موانع صرفاً در این حوزه وجود ندارد، بلکه تمام سیستم کاری کشور اعم از تولید، علم، فناوری و سایر بخش ها همواره با موانع جدی روبه روهستند. همین امر موجب می شود کارآفرینان با وجود نیاز کشور به حضور این افراد، فعالیت خود را در کشور دیگری مانند چین ادامه دهند. چندی پیش گزارشی از راه اندازی یک کارخانه سنگبری در چین توسط یک کارآفرین ایرانی مشاهده کردم. او در پاسخ به این سوال که چرا در چین فعالیت می کند گفت که در چین برای راه اندازی یک کسب و کار تمام مجوزهای لازم نهایتاً در عرض یک ماه صادر می شود در حالی که در ایران پس از یک سال دوندگی برای دریافت مجوز، همچنان موانع دیگری سد راه فعالیت کارآفرینان است. او در ایران با ۱۰ کارگر و در چین با ۱۵۰ کارگر کار می کرد. این، یعنی اشتغالزایی برای ۱۵۰ نفر غیر ایرانی. این موارد نشان می دهد که مدیریت درستی در هیچ یک از سطوح وجود ندارد. در نتیجه تولید را، علم، بلااستفاده پژوهش بی نتیجه می ماند.

سهیم پژوهش در تولید ناخالص داخلی کشور، کمتر از یک درصد است و با وجود اینکه طبق برنامه ششم توسعه قرار بود تا پایان سال ۹۸ این سهم به بیش از یک درصد افزایش پیدا کند، اما همچنان رشدی در این زمینه مشاهده نمی شود. مضاف بر اینکه پیش بینی شده در سال ۹۹ نیز سهم پژوهش در تولید ناخالص داخلی همچنان رشد نخواهد کرد. ارزیابی شما چیست؟

این موضوع، پیش بینی نیست، بلکه یک واقعیت صدها درصدی است. حتی ممکن است به کمتر از میزان کنونی نیز کاهش یابد.

وزارت علوم کارکرد خاصی نداشته است

در شرایط حال حاضر دانشگاه چه تصمیماتی باید اتخاذ شود تا دانشگاه ها به جایگاه واقعی خود دست پیدا کنند؟

متأسفانه مساله اصلی این است که دانشگاه های کشور از یکدیگر منفک هستند. دانشگاه ها یک ستاد به نام وزارت علوم دارند که به واقع کارکرد خاصی از خود نداشته و ندارد. حتی بودجه دانشگاه ها نیز مستقیماً از سازمان برنامه بودجه دریافت می شود. از طرف دیگر اگر قرار باشد این ستاد قوی تر عمل کند با توجه به نا کارآمدی آن، موجب می شود سطح عملکرد دانشگاه ها از سطح کنونی پایین تر بیاید. به نظر من اولین مورد که برای داشتن یک ستاد قوی لازم است استقرار اساتید دانشمند و پژوهشگران عملگراست.

دانشگاه ها به حال خود رها شده اند

حقیقتاً اکنون دانشگاه های ما به حال خود رها شده اند و اساتید و مسئولان وزارت علوم نیز تنها وقت تلف می کنند. بنابراین در این شرایط تنها باید به امید اساتیدی بود که به صورت خودجوش فعالیت می کنند. نکته قابل توجه اینکه به نظر می رسد در سال های اخیر عملکرد دانشگاه آراه به مراتب بهتر از دانشگاه های دولتی بوده است چرا که دانشجویان این دانشگاه ها به دلیل پرداخت هزینه تحصیل قدر پول و زمان خود را می دانند و لذا تمرکز بیشتری بر فعالیت های پژوهشی خود دارند. اکنون بسیاری از شرکت های خصوصی برای استخدام نیرو تمایل بیشتری به استخدام فارغ التحصیلان دانشگاه های آزاد دارند.

با دولت و حمایت های دولتی ندارد. در این راستا موضوعی با عنوان فناوری و عمل مطرح می شود. خوشبختانه با تاکیدات موکد مقام معظم رهبری بنیاد علمی نخبگان ایجاد و محبت عمل گرایی مطرح شد. اما همین عمل گرایی نیز می تواند ریشه در پژوهش های علمی در داخل کشور داشته یا اینکه در قالب تقلید باشد. بنابراین آنچه در حال حاضر به عنوان شتاب علمی یا شتاب فناوری در دانشگاه ها و در شرکت های دانش بنیان دیده می شود، اکثراً تقلیدی است از عملکردهایی که در آمریکا و اروپا و ژاپن مورد آزمایش قرار گرفته و نتایج خوبی داشته است.

آیا این تقلید مخرب است؟

خیر، در حد و اندازه خود، اشکالی ندارد. مثلاً تقلید از یک نرم افزار مسیریاب و طراحی و ساخت نمونه ایرانی آن به هر حال موجب ایجاد یک فناوری شده است، با این تفاوت که این فناوری از علم داخل سرچشمه نگرفته است، ولی توانسته در نوع خود خدمتی را به جامعه ارائه دهد. این پدیده را می توان به عنوان شتاب علمی یا فناوری دانست؛ منتها شتاب علمی برگرفته از نمونه غربی.

آیا دانشگاه ها توان حل مسائل کشور و به ویژه چالش های بخش صنعت را دارند؟ چرا تاکنون اعتماد لازم از سوی صنعت نسبت به دانشگاه شکل نگرفته است؟ آیا می توان به استحکام پیوند صنعت و دانشگاه امیدوار بود؟

دانشگاه ها در تمامی کشورهای توسعه یافته حلال مشکلات اقتصادی و به ویژه چالش های بخش صنعت هستند. این یک نگاه کلی است. اما این امر در ایران به دلایل متعددی امکان پذیر نیست چرا که زیرساخت های لازم برای تحقق این هدف در کشور وجود ندارد. همان طور که گفته شد پژوهشگران با اتکا به توان خود فعالیت می کنند؛ کسانی مانند شهید احمدی روشن، شهید تهرانی مقدم و امثال این افراد اصلاً امید به حمایت از سوی کسی ندارند و تنها با همت مرانه خود، امکانات مورد نیازشان را حتی از زیر سنگ هم که شده فراهم می کنند چرا که این افراد نسبت به دولت بی تفاوت شده اند.

مدیریت رانتی مهم ترین دلیل عدم پیوند صنعت و دانشگاه

از سوی دیگر مشکل اصلی این است که مدیریت در کشور ما مدیریتی رانتی است. این مهم ترین عامل عدم پیوند صنعت و دانشگاه و بی اعتمادی دوطرفه به یکدیگر است. وقتی مدیر یک

وضعیت شتاب علمی کشور در سال گذشته چگونه بود؟ نسبت و فاصله ما در حال حاضر با افق های تعیین شده چگونه است؟

کدام شتاب علمی! من شتاب علمی در کشور و در ساختار علمی کشور مشاهده نمی کنم. حتی ممکن است این سوال در ذهن شما ایجاد شود که فعالیت شرکت های دانش بنیان که در سال های اخیر نیز قابل توجه بوده، چه جایگاهی دارد؟ در پاسخ باید گفت حتی دستاوردهای شرکت هایی که امروزه به عنوان دانش بنیان ثبت و شناخته می شوند نیز برگرفته از نمونه های غربی است که با به صورت مهندسی معکوس یا الگوبرداری از آن، بومی سازی شده است. این دستاوردها معمولاً توسط افرادی که در ارتباط با دانشگاه ها و مراکز علمی خارج از کشور هستند، به داخل کشور آورده و با الگوبرداری از آن نمونه ایرانی آن ساخته و عرضه می شود. مصداق بارز این الگوبرداری همین تاکسی های اینترنتی یا نرم افزارهای مسیریاب است که تاپیش از رواج آن در ایران، در کشورهای اروپایی، آمریکایی و حتی ژاپن و چین نیز استفاده می شد. اما نباید فراموش کرد که موضوع شتاب علمی یا شتاب فناوری فرق دارد. علم در دانشگاه ها باید از مبانی شکل بگیرد و بلکه باید یک مسیر مشخص روندی را طی کند که این روند معمولاً صدها سال و هیچ ارتباطی نیز

در حال حاضر تنها ۱۰ درصد کل ظرفیت علمی دانشگاه ها در کل کشور

صرف پژوهش می شود و ۹۰ درصد از این ظرفیت بلااستفاده و به اصطلاح درجا می زند یا کار بی بهره و تقلبی ارائه می دهد؛ کاری که در نهایت استادیار را به مقام دانشیار، دانشیار را به مقام استاد، دانشجوی مقطع کارشناسی را به کارشناسی ارشد و دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد را به دکتری سوق می دهد. بنابراین باید گفت متأسفانه ۹۰ درصد ظرفیت علمی کشور در حال هدر رفت است. ۱۰ درصد باقی مانده هم از حمایت دولت ناامید شده اند و با اتکا به خود پژوهش می کنند. با این اوصاف آیا به واقعی می توان به آینده پژوهش در کشور امیدوار بود؟

دولت ها هیچ گاه بودجه لازم را در اختیار اساتید قرار نداده اند

از سوی دیگر قشری از اساتید هستند که چشم امید به کمک های دولتی دوخته اند و برای انجام پژوهش های خود منتظر بودجه های دولتی هستند. از آنجایی که دولت ها هیچ گاه بودجه های لازم را در اختیار اساتید قرار نداده اند، لذا این پژوهشگران در نهایت فعالیت خود را به انجام یک پروژه کارشناسی ارشد یا دکتری ختم می کنند که به طور معمول هم ارزشمند و مفید فایده نیست.

درواقع این اساتید معمولاً از پژوهشگرهای دیگر که عموماً پژوهشگران خارجی هستند، تقلید می کنند. به عبارت دیگر این اساتید به واسطه اینکه سرمایه و تجربه کافی ندارند به کار تئوری روی می آورند. برای مثال داده های تجربی دیگران را با اندکی پایین و بالا کردن و تغییر در آن به صورت مقاله ارائه می دهند که ارزش اصلی ندارد. نکته جالب این است که عده ای حتی در روند کپی کاری، اطلاعات درستی از اصل داده ها ارائه نمی دهند و این امر بی ارزش بودن نتیجه پژوهش را دوچندان می کند. ناگفته نماند که در این میان افرادی هم هستند که با وجود فعالیت های پژوهشی تئوریک، به دلیل برخورداری از تجربه کافی، دستاوردهای ارزشمندی کسب می کنند. اما در مجموع، کسانی که ظرفیت علمی اصیل و واقعی ارائه می دهند موفق به ارائه خدمات اصیل نیز می شوند تا جایی که از دل برخی از پژوهش های انجام شده، شرکت های دانش بنیان ثبت می شود.

تنها ۱۰ درصد ظرفیت علمی دانشگاه ها صرف پژوهش می شود

اما به طور کلی و در خوشبینانه ترین حالت باید گفت در حال حاضر تنها ۱۰ درصد کل ظرفیت علمی دانشگاه ها در کل کشور صرف پژوهش می شود و ۹۰ درصد از این ظرفیت بلااستفاده و به اصطلاح درجا می زند یا کار بی بهره و تقلبی ارائه می دهد؛ کاری که در نهایت استادیار را به مقام دانشیار، دانشیار را به مقام استاد، دانشجوی مقطع کارشناسی را به کارشناسی ارشد و دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد را به دکتری سوق می دهد. بنابراین باید گفت متأسفانه ۹۰ درصد ظرفیت علمی کشور در حال هدر رفت است. ۱۰ درصد باقی مانده هم از حمایت دولت ناامید شده اند و با اتکا به خود پژوهش می کنند. با این اوصاف آیا به واقعی می توان به آینده پژوهش در کشور امیدوار بود؟

زهرا فریدزادگان

روزنامه نگار

سال هاست که منتقدان نظام آموزش عالی در کشور، از روند فعالیت های علمی و پژوهشی گلایه دارند و بر این باورند دانشگاه که بستر اصلی تحقیق و پژوهش است، از مسیر اصلی و چشم انداز خود دور شده است. نبود زیرساخت های لازم برای تحقیق و پژوهش، عدم اختصاص بودجه به فعالیت های پژوهشی، بی میلی دانشجویان به انجام تحقیقات و پژوهش های علمی، کپی برداری علمی از تجربیات موفق پژوهشی کشورهای توسعه یافته و عمیق نبودن اندیشه های علمی در ساختار نظام آموزش عالی، مهم ترین چالش ها و نقایصی است که موجب شده عملکرد واقعی پژوهشگران دانشگاهی چندان مورد توجه نباشد. البته مقرضانه است اگر بگوییم تمامی پژوهش های انجام شده در کشور عمیق و اصیل نیست، چرا که هستند دانشجویانی که بدون چشم داشت و به رغم مشکلات متعددی که وجود دارد، با هزینه های شخصی و اتکا به توان علمی خود، پای در میدان گذاشته و مسیر پژوهش و تحقیق را طی می کنند.

به اعتقاد صاحب نظران، در کشورهای توسعه یافته تحقیق و پژوهش نه تنها هدف گرا شکل می گیرد، بلکه در مرحله اجرا نیز کمبودی وجود ندارد. در حالی که در کشور ما پژوهش های توسعه ای در کنار بخش های اجرایی، یا اصلاً وجود ندارد یا در صورت وجود داشتن فقط اسم آن را پدک می کشد و رسماً وجود خارجی ندارد. در این میان باید گفت که کاهش بودجه پژوهشی در کشور به مثابه زنگ خطری است که به نظر می رسد صدای آن به گوش مسئولان نمی رسد. با این حساب شاید این تعبیر که مجموعه کاتبیرگذار در حوزه پژوهش کشور بیمار است، تعبیر درستی از چرخه کلی تحقیق و پژوهش باشد، با این حال باید توجه داشت نیرو محرکه اصلی پژوهش که مدیریت صحیح و همه جانبه و خوشفکر است در کشور دیده نمی شود.

امسال از سوی مقام معظم رهبری سال جهش تولید نامگذاری شد. نامگذاری امسال شاید بهترین بهانه یا انگیزه ای باشد که می تواند بر اهمیت تحقیق و پژوهش بیفزاید و مسئولان و سیاستگذاران را بر آن دارد تا با حمایت هر چه بیشتر از فعالیت های پژوهشی، گام مهمی در جهت تحقق شعار امسال بردارند. برای بررسی وضعیت فعالیت های پژوهشی در دانشگاه ها، پیوند صنعت و دانشگاه، ملزومات تحقق جهش تولید با استفاده از توان پژوهشی دانشگاهیان و به طور کلی اهمیت پژوهش در پیشبرد اهداف کشور با رضایستازان، اساتید دانشکده مهندسی شیمی دانشگاه صنعتی شریف و رئیس سابق این دانشگاه گفت و گو کردیم که مشروح آن را در ادامه می خوانید.

|||

روند پژوهشی دانشگاه ها در سال های اخیر چگونه ارزیابی می کنید؟

پیش از هر چیزی، باید گفت پژوهش، خرج دارد. برای انجام یک فعالیت پژوهشی علاوه بر سرمایه ثابت و تجهیزات مورد نیاز، باید سرمایه در گردش نیز وجود داشته باشد. این در حالی است که در کشور ما و نه تنها در یک دولت بلکه در طول تمام دولت های گذشته، مجموعه وزارت علوم و تحقیقات هیچ گاه بودجه کافی و مورد نیاز پژوهش را در اختیار اساتید قرار نداده است.

با این وجود در طول سالیان سال اساتیدی که ذاتاً افراد پژوهش محور و پژوهشگر بودند، بدون کمک های دولتی و با بودجه های شخصی خود پژوهش های بسیار مهم و ارزشمندی به جامعه ارائه داده اند. این پژوهش ها در زمینه ای، خدماتی را در اختیار مردم قرار داده است و موجب شده تا پژوهشگر با درآمد حاصل از ارائه خدمات، بتواند پژوهش های خود را ادامه دهد.

حذف نمره از امتحانات پایان ترم ارتباطی به دوران کرونا ندارد

علی خاکی صدیق سه شنبه در گفت و گو با ایرنا اظهار داشت: «وزارت علوم پیش از ابلاغ دستورالعمل نحوه برگزاری امتحانات پایان ترم به دانشگاه ها در ایام شیوع ویروس کرونا، یک نسخه اولیه تهیه و برای دریافت پیشنهادها و راهکارهای دانشگاه ها آن را به مراکز آموزش عالی دولتی ارسال کرد. «وی افزود: «در یکی از بندهای این پیش نویس به حذف نمره از امتحانات پایان ترم اشاره شده بود، اما در جمع بندی نهایی و ابلاغ آن به دانشگاه ها حذف شد. «معاون آموزشی وزیر علوم تأکید کرد: «این حذف نمره از امتحانات پایان ترم هیچ ارتباطی به دوران کرونا ندارد و تعدادی از دانشگاه ها پیش از شیوع ویروس کرونا هم حذف نمره را اجرا می کردند؛ به عنوان مثال، دانشگاه صنعتی شریف حذف نمره را در برخی دروس اعمال می کند. «خاکی صدیق درباره زمان شروع و پایان امتحانات دانشگاه ها هم گفت: «زمان شروع و اتمام امتحانات پایان ترم براساس برنامه زمان بندی ای است که دانشگاه ها برای این ایام مشخص کرده اند، البته امکان برگزاری با تأخیر امتحانات را هم دارند.»

دانش آموخته

خروج ۱۶ هزار دانشجوی خارجی از کشور به دلیل شیوع کرونا

حسین علیزاده، مسئول اداره کل امور دانشجویان غیرایرانی وزارت علوم در گفت و گو با مهر با اشاره به خروج حدود ۱۶ هزار دانشجویی بین المللی از کشور به دلیل شیوع کرونا و ویروس و تعطیلی کلاس های حضوری، تصریح کرد: «خوشبختانه با اقدام به موقع دانشگاه ها و تسهیلاتی که وزارت علوم برای دانشگاه ها در خصوص وضعیت آموزشی در نظر گرفته است، حدود ۹۰ درصد از دانشجویان خارجی می از طریق آموزش های مجازی، کلاس های آموزشی خود را دنبال می کنند؛ اما آن ۱۰ درصدی هم که به دلیل فراهم نبودن زیرساخت های لازم در کشور خود، نظیر عدم دسترسی و یا پایین بودن سرعت اینترنت به آموزش های مجازی دانشگاه های ما دسترسی ندارند، می توانند به صورت آفلاین و با کمک سیستم های پشتیبانی دانشجویی کلاس های آموزشی خود را پیگیری کنند. «وی با تأکید بر اینکه بازگشت دانشجویان خارجی مشغول تحصیل به کشورمان نیازمند بازگشایی و باطابق تصمیم گیری ستاد ملی مقابله با کروناست، گفت: «در حال حاضر بخشنامه های آموزشی دانشگاه های کشور در مورد سنوات تحصیلی، حذف ترم، حذف واحد و... شامل دانشجویان خارجی ما نیز می شود.»

ساماندهی سهمیه ها به کنکور امسال نمی رسد

ابراهیم سوزنجی، معاون خطنمشی گذاری ستاد علم و فناوری در گفت و گو با مهر، درباره آخرین وضعیت ساماندهی کنکور و سهمیه های آن گفت: «مجموعه سیاست های مربوط به کنکور و سهمیه آن آماده شده ولی به دلیل شیوع کرونا و عدم برگزاری جلسات حضوری، هنوز مصوب نشده است. «وی ادامه داد: «اگر شرایط عادی شود و ما بتوانیم جلسه حضوری برگزار کنیم، می توانیم موارد اعلام شده را مصوب کنیم. البته تعاملات با مجلس نیز صورت گرفته که بخشی از مشکلات سهمیه ها در تعامل با مجلس حل خواهد شد. «معاون خطنمشی گذاری ستاد علم و فناوری تأکید کرد: «سیاست های ساماندهی کنکور و سهمیه های آن، اول باید در شورا های مربوطه دبرخانه تأیید و سپس در شورای عالی انقلاب فرهنگی مطرح شود. «سوزنجی خاطرنشان کرد: «ساماندهی کنکور و سهمیه های آن به آزمون سراسری سال ۹۹ نمی رسد.»